

УДК 371(09) (477.5)

Т.В. Лутасва, канд. пед. наук (*НФаУ, Харків*)

**ФОРМУВАННЯ ШЛЯХІВ ВЗАЄМОДІЇ НАУКОВЦІВ,
ОРГАНІЗАТОРІВ ОСВІТЯНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
ПРАКТИКІВ В ІМПЕРАТОРСЬКОМУ ХАРКІВСЬКОМУ
УНІВЕРСИТЕТІ (друга пол. ХІХ-поч. ХХ ст.)**

Особливого значення для педагогічної теорії та практики у період сьогодення набуває переосмислення багатьох етапів становлення й розвитку освіти, вивчення педагогічної діяльності видатних українських учених і педагогів другої пол. ХІХ-поч. ХХ ст.

Мета даних матеріалів – висвітлити особливості формування основних шляхів взаємодії науковців, організаторів освітньої діяльності та практиків в Імператорському Харківському Університеті в контексті становлення та розвитку медичної та фармацевтичної освіти в Україні (друга пол. ХІХ-поч. ХХ ст.).

У пореформену капіталістичну добу в Російській імперії було лібералізовано університетський режим, що знайшло відображення у Статуті університетів (1863 р.). Для забезпечення університетів достатньою кількістю професорів Статут передбачав: надання права радам університетів залишати при університетах стипендіатів для підготовки до професорського звання; відправлення їх за кордон для подальшого удосконалення. Університетським Статутом 1884 р. була остаточно сформована система наукової атестації, яка проіснувала майже без змін до 1917 р. Одним з шляхів її вдосконалення розглядалися закордонні стажування молодих учених.

У досліджуваній період за рекомендацією факультетських рад та ради Харківського університету до західноєвропейських навчальних закладів направлялися найбільш обдаровані його випускники, молоді учені, викладачі, які знали іноземні мови й мали певний рівень і характер освіти. Вихованці медичного та фізико-математичного факультетів Харківського університету проходили навчання передусім у стінах таких найвідоміших університетів Німеччини, як Гейдельберзький (1386), Лейпцизький (1409), Вюрцбурзький (1402), Геттінгенський (1737), Ерлангенський (1742-1743), Берлінський (1809)

Молоді учені ставили за мету під час перебування за кордоном прослухати лекції й відвідати семінари з двох-трьох спеціальностей, попрацювати у сучасно обладнаних лабораторіях під керівництвом видатних учених, у бібліотеках, над рукописом дисертації, налагодити

наукові контакти, познайомитися з науковими публікаціями, ще не відомими на батьківщині тощо. За результатами поїздок за кордон професорські стипендіати готували звіти, надавали їх в Міністерство народної освіти. Професорськими стипендіатами Харківського університету, які стажувалися за кордоном, були такі фундатори медичної та фармацевтичної освіти в Україні як В. Я. Данилевський, М. О. Валяшко та інші.

Харківський університет делегував своїх представників, у тому числі працівників медичного факультету, на міжнародні конгреси та з'їзди, що сприяло популяризації досягнень вітчизняної науки, а також ознайомленню з результатами новітніх наукових досліджень.

Плідним щодо організації наукової діяльності освітян у Російській імперії досліджуваного періоду було функціонування медичних товариств та організацій, що не підпорядковувались університетській адміністрації. По суті, вони були громадськими структурами й існували переважно на членські внески та приватні пожертвування. Наукові товариства мали право організовувати та фінансувати закордонні творчі поїздки науковців, а також практичне застосування закордонних медичних інновацій.

Фундатори медичної та фармацевтичної освіти в Імператорському Харківському університеті з власної ініціативи поєднували науково-педагогічну, просвітницьку та лікарську діяльність. Так, професор П. Ковалевський виконував обов'язки завідувача Харківської губернської психіатричної лікарні («Сабурової дачі»). Завдяки його сприянню для студентів проводилися клінічні демонстрації хворих в губернській земській лікарні.

Аналіз джерельної бази та науково-педагогічної літератури з теми дослідження дає підстави стверджувати, що у другій половині XIX – на поч. XX ст. організатори освітянської діяльності в Російській імперії сприяли законодавчому закріпленню можливості поєднання та ефективного здійснення викладацької та наукової діяльності професорсько-викладацьким складом університетів. Університетськими Статутами та іншими нормативно-правовими документами викладачам надавалася можливість відвідати провідні закордонні науково-дослідні та освітні центри, запозичити зарубіжний досвід організації навчально-виховної і науково-дослідної роботи. Однак, втілення наукових досліджень учених Харківського університету в практичній діяльності фахівців медичної та фармацевтичної галузі здійснювалося, в першу чергу, завдяки особистій ініціативі та сумлінній праці представників його професорської корпорації.